

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.ик.н. Виржиния Иванова Желязкова
Институт за икономически изследвания при Българската академия на науките /
Университет по застраховане и финанси
Научна специалност: Финанси, парично обращение, кредит и застраховка / Световно
стопанство и международни икономически отношения

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор”
в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки
Професионално направление 3.8. Икономика
докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване“

Автор: Алия Толеугажиевна Марданова

Тема: „Университетски дарителски фондове за набиране на средства в образованието:
институционални и икономически специфики и потенциал за развитие в Казахстан“
Научен ръководител: проф. д-р Мариана Матеева Петрова

1. Общо описание на представените материали

Със заповед №124/20.03.2026 г. на Ректора на Университета по застраховане и финанси съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване“.

Автор на дисертационния труд е Алия Толеугажиевна Марданова – докторант в самостоятелна форма на обучение към катедра „Финанси“ на Университета по застраховане и финанси с научен ръководител проф. д-р Мариана Матеева Петрова.

Представените материали включват дисертационен труд, автореферат, автобиография, списък на публикациите по темата на дисертацията и необходимите документи по процедурата. Дисертационният труд е в обем от 142 страници и съдържа увод, три глави, заключение, приложения, 24 фигури и 34 таблици, както и библиография от 139 източника.

Докторантът е представил 5 публикации по темата на дисертационния труд, включително публикация в международно индексирано списание, реферирано в Scopus.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Алия Толеугажиевна Марданова е юрист и магистър по право, с дългогодишен професионален опит в съдебната система на Република Казахстан. Понастоящем заема длъжността съдия в Октомврийския районен съд на град Караганда.

Професионалният ѝ път включва работа като юрисконсулт, съдия и председател на районен съд, което свидетелства за значителен практически опит в областта на институционалното управление и правното регулиране.

През периода 2019–2022 г. е докторант в Карагандинския държавен университет „Е.А. Букетов“ по специалност „Икономика“. Научните ѝ интереси са свързани с благотворителността, финансите и финансовото право.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Темата на дисертационния труд е изключително актуална както в теоретичен, така и в приложен аспект. В условията на нарастващи финансови ограничения пред системите на висше образование и необходимостта от диверсификация на източниците на финансиране, въпросът за университетските дарителски фондове придобива все по-голямо значение.

Особено ценен е фокусът върху Казахстан – държава, в която подобни механизми все още са в начален етап на развитие и където съществува значителна необходимост от институционализиране на устойчиви форми на взаимодействие между бизнеса и висшето образование. Авторът убедително аргументира необходимостта от адаптиране на международния опит към спецификите на местната социално-икономическа среда.

Формулираните цел, задачи, обект и предмет на изследването са ясно дефинирани, логически последователни и напълно съответстват на избраната тема. Поставените изследователски задачи позволяват системно разглеждане на проблема – от теоретичните аспекти на набирането на средства за образованието до разработването на конкретни институционални и финансови механизми за развитие на университетските фондове в Казахстан.

4. Познаване на проблема

Докторантът демонстрира много добро познаване на състоянието на изследвания проблем както в международен, така и в регионален контекст. Направен е задълбочен преглед на съществуващите теоретични постановки, нормативни рамки и практически модели на функциониране на университетските дарителски фондове.

Особено положително впечатление прави стремежът към сравнителен анализ между англосаксонския модел на финансирането чрез дарителски фондове, руската практика и възможностите за тяхното приложение в Казахстан. Авторът не се ограничава до описателен преглед на литературата, а прави опит за критично осмисляне и адаптация на различни концепции към местната институционална среда.

Използваната литература е богата и разнообразна, включваща научни публикации, нормативни документи, статистически източници и международен опит.

5. Методика на изследването

Методологичният инструментариум на дисертационния труд е адекватно избран и позволява постигането на поставените цели и задачи. Авторът използва комбинация от теоретични, сравнителни, статистически и социологически методи.

Особено положително следва да се оцени използването на емпирично изследване чрез фокус групи, както и прилагането на съвременни методи за структурно моделиране и многовариантен анализ на данни чрез Smart PLS 3. Това показва стремеж към методологична прецизност и аналитична дълбочина.

Комбинирането на качествени и количествени методи допринася за по-голяма достоверност на направените изводи и препоръки.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е структуриран логично и последователно. Първата глава изгражда теоретико-методологичната основа на изследването, като анализира концепцията за образователно набиране на средства, характеристиките на университетските дарителски фондове и международния опит в тази област.

Втората глава има ясно изразен аналитичен характер и е посветена на спецификите на университетските фондове в Казахстан. Особено ценен е опитът за идентифициране на институционалните бариери, социално-икономическите характеристики на участниците и регулаторната рамка. Авторът извежда редица важни изводи относно недостатъчното развитие на финансовите и организационните механизми в местната среда.

Третата глава има подчертано приложен характер. В нея са разработени конкретни предложения за модернизирание на институционалната и правната рамка, подобряване на финансовите механизми и стратегическо развитие на университетските фондове в Казахстан. Особено добро впечатление прави разработването на модел на „Пътна карта“ за създаване на университетски дарителски фонд и предложената класификация на зрелостта на фондовете.

Като цяло дисертационният труд се отличава с добра аналитична логика, яснота на изложението и практическа насоченост.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Основните приноси на дисертационния труд следва да бъдат оценени не само като систематизация на съществуващи постановки, а като опит за изграждане на цялостна аналитична и приложна рамка за развитие на университетските дарителски фондове в условията на развиваща се икономика и институционална среда като тази на Казахстан. Особената стойност на изследването произтича от факта, че авторът не разглежда дарителските фондове единствено като допълнителен финансов инструмент, а като комплексен механизъм на социално-икономическо партньорство между университетите, бизнеса, държавата и обществото.

На първо място, дисертационният труд има приносен характер по отношение на концептуализирането на финансирането чрез дарителски фондове и неговата социално-икономическа роля. Авторът прави опит да изведе епистемологичните основания на дейността по набиране на средства в образованието, като я разглежда не просто като технически процес по набиране на средства, а като механизъм за създаване на дългосрочни връзки между човешкия капитал, филантропията, иновациите и икономическото развитие. В този контекст особено ценен е стремежът да се идентифицират както ендегенните, така и екзогенните фактори, влияещи върху развитието на университетските дарителски фондове, което придава на изследването по-широк институционален и макроикономически хоризонт.

Съществен принос представлява и извършеното структуриране на класическите елементи на финансирането посредством набиране на средства. Авторът не се ограничава до описателен преглед, а предлага аналитично разграничаване между различните форми на дарителска и благотворителна дейност, като ясно диференцира университетските дарителски фондове, благотворителните фондации и асоциациите на възпитаниците. Това позволява да се изведат специфичните характеристики на университетските фондове като институционализирана форма на дългосрочно капиталово финансиране, базирано върху инвестиционен доход, а не върху еднократни дарения. По този начин дисертацията допринася за по-прецизното дефиниране на икономическата природа на университетските дарителски механизми в контекста на висшето образование.

Приносен характер има и сравнителният анализ на международните практики. Авторът систематизира различни национални модели на университетски дарителски фондове и идентифицира техните общи характеристики и специфики, като същевременно поставя акцент върху възможността за адаптация на международния опит към казахстанската институционална среда. Важно е, че изследването не възприема механично чуждите модели, а отчита различията в нивото на институционално развитие, социално партньорство, инвестиционна култура и степен на автономност на университетите. Именно тази аналитична чувствителност към локалния контекст придава допълнителна стойност на изследването.

Съществен научно-приложен принос е анализът на макроикономическите и институционалните характеристики на университетските дарителски фондове в Казахстан. Авторът успява да идентифицира ключовите ограничения пред развитието на този механизъм, включително недостатъчно развитата инвестиционна инфраструктура, ограниченията на фондовия пазар, институционалната незрялост и липсата на достатъчно устойчиви стимули за филантропия. Изследването систематизира правните и регулаторните механизми на функциониране на фондовете в различните етапи от тяхното развитие, което представлява практически полезен аналитичен инструмент за бъдещо институционално усъвършенстване на системата.

Особено положително следва да се оцени стремежът на автора да изведе социално-икономически профил на участниците в процесите на финансирането чрез набиране на средства. Чрез проведеното социологическо изследване са анализирани мотивациите, нагласите и поведенческите модели на различни групи участници – възпитаници, университетски преподаватели, ръководства и представители на дарителски фондове. Това разширява анализа отвъд чисто финансовите аспекти и показва разбирането на автора, че устойчивостта на подобни механизми зависи в значителна степен от общественото доверие, социалната култура и степента на институционална легитимност.

Научно-приложен принос с практическа стойност представлява и използването на структурно моделиране на уравнения и многовариантен анализ на данни за идентифициране на бариерите пред развитието на университетските дарителски фондове. Прилагането на Smart PLS 3 и методологията SEM показва стремеж към аналитична обосновааност и използване на съвременни емпирични методи. Това придава по-висока степен на достоверност на направените изводи и отличава изследването от чисто описателните разработки по темата.

Значим принос на дисертационния труд е разработването на интегриран механизъм за стимулиране развитието на университетските дарителски фондове в Казахстан. Авторът предлага не само общи препоръки, а цялостна рамка, включваща институционални, финансови и организационни елементи. Особено ценни са предложенията за процедурен алгоритъм за организиране на дейността по набиране на средства, както и разработената „Пътна карта“ за създаване на университетски дарителски фонд. Тези разработки имат пряка приложимост и могат да бъдат използвани както от университетски ръководства, така и от публични институции при формирането на политики в сферата на висшето образование.

Същевременно дисертацията има принос и по отношение на стратегическото моделиране на зрелостта на университетските дарителски фондове. Авторът предлага разграничаване между различни етапи на развитие – от прото-дарителски фондове до класически дарителски структури. Тази концептуална рамка позволява процесът на институционално развитие да бъде разглеждан динамично и стратегически, а не като еднократен организационен акт. По този начин изследването надхвърля рамките на конкретния казахстански случай и предлага по-общ модел за анализ на развитието на университетските дарителски механизми в страни с преходни или развиващи се икономики.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантът е представил 5 публикации по темата на дисертационния труд. Сред тях се откроява публикация в списание, индексирано в Scopus – Journal of Environmental Management and Tourism.

Публикациите са тематично свързани с дисертационното изследване и отразяват основните резултати и научни търсения на автора. Налице е добра публикационна активност,

съответстваща на изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

9. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания

Представените публикации и научна продукция показват, че докторантът изпълнява минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.8. Икономика.

10. Лично участие на докторанта

Считам, че дисертационният труд е резултат от самостоятелно проведено научно изследване. Налице е ясно изразена авторова позиция, аналитичност и последователност в разработването на проблема.

Не установявам данни за плагиатство в представения дисертационен труд.

11. Автореферат

Авторефератът е изготвен съгласно изискванията и коректно отразява структурата, основните тези, резултати и приноси на дисертационния труд.

12. Критични забележки и препоръки

Нямам съществени критични бележки към дисертационния труд.

Бих препоръчала в бъдещите си изследвания авторът да задълбочи още повече сравнителния анализ между различните международни модели на университетски дарителски фондове и да развие допълнително емпиричната база чрез проследяване на реални казахстански практики в дългосрочен план.

13. Лични впечатления

Нямам преки лични впечатления от докторанта, но представените материали създават впечатление за сериозен изследователски подход, висока мотивация и добра професионална подготовка.

14. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Резултатите от дисертационното изследване имат потенциал за практическо приложение при разработването на политики за финансиране на висшето образование в Казахстан и други страни от постсъветското пространство.

Би било полезно разработените модели и препоръки да бъдат използвани като основа за създаване на практически механизми за развитие на университетски дарителски фондове, както и за изграждане на устойчиви партньорства между университетите, бизнеса и публичните институции.

Заклучение

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за прилагането му.

Представените материали и дисертационни резултати съответстват на специфичните изисквания на Правилника за приемане и обучение на докторанти в Университета по застраховане и финанси.

Дисертационният труд показва, че докторантът Алия Толеугажиевна Марданова притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения в професионално направление 3.8. Икономика, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания.

Поради гореизложеното давам своята убедена положителна оценка за проведеното изследване и предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Алия Толеугажиевна Марданова образователната и научна степен „доктор“ в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване“.

20 април 2026 г.

Рецензент:

проф. д.ик.н. Виржиния Иванова Желязкова